

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
ÜMİT BOYNER'İN
“KAYITDIŞI EKONOMİNİN ETKİLERİ”
SEMPOZYUMU
AÇILIŞ KONUŞMASI

2 Ekim 2012

Ceylan Intercontinental Oteli, İstanbul

TÜSİAD AVRUPA İŞ DÜNYASI KONFEDERASYONU (BUSINESSEUROPE) ÜYESİDİR

İstanbul: Meşrutiyet Cad. No: 46 Tepebaşı 34420 İstanbul –Türkiye
Ankara: İnan Cad. No:39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara -Türkiye
Brüksel: 13. Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C.: 1250 24th Street, N.W., Suite Nr. 300, Washington D.C.20037-USA
Berlin: Märkisches Ufer, 28 Berlin 10179 Germany
Paris: 33, Rue de Galilée 75116 Paris France

Tel: +90 (212) 249 19 29
Tel: +90 (312) 468 10 11
Tel: +32 (2) 736 40 47
Tel: +1(202) 776 77 70
Tel: +49 (30) 288 786 300
Tel: +33 (1) 44 43 55 35

Faks: +90 212 249 13 50
Faks: +90 (312) 428 86 76
Faks: +32 (2) 736 3993
Faks: +1 (202) 776 77 71
Faks: +49(30) 288 786 399
Faks: +33 (1) 44 43 55 46

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxloffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad.us
e-mail: berlinoffice@tusiad.org
e-mail: parisoffice@tusiad.org

www.tusiad.org

Sayın Bakanım, Değerli TÜGİAD Başkanı ve Üyeleri, Saygıdeğer katılımcılar ve basın mensupları,

Hepimizin takip ettiği üzere, Şubat 2009'da bir Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde açıklanan ve Gelir İdaresi Başkanlığı'nın sorumlu otorite ilan edildiği "Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı", 2011 yılında Yıllık Program çerçevesinde güncellenmiştir. Ekonomi Koordinasyon Kurulunda görüşülerek, 2011 yılında karara bağlanan plan halen yürürlükte olup, planla ilgili gelişmeler, Gelir İdaresi Başkanlığınca takip edilmektedir.

Yeni eylem planında "gönüllü uyumun artırılması, denetim kapasitesinin güçlendirilmesi, yaptırımların caydırıcılığının artırılması, veri tabanı paylaşımı ve toplumsal farkındalığın artırılması" şeklinde sıralanan amaçlar kapsamında 47 eylem önerisi bulunmaktadır. Mevcut planda, gönüllü uyumun artırılmasına ağırlık verilerek, bu kapsamda mükelleflerin vergiye uyumu konusuna odaklanıldı. Kayıtdışı istihdamla mücadele konusundaki eylemler ise bu plan içerisinde yer almadı. Bunun sebebi, söz konusu eylemlerin "Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi"nde kapsamlı olarak yer alması şeklinde açıklandı.

Mevcut eylem planında, yasaklanmamış faaliyetlerin yol açtığı vergi kayıp ve kaçığının altı çizilmektedir. Kayıtdışı ekonominin suç ekonomisi dışındaki bölümüyle mücadelenin amaçlarının başında ise ekonomik faaliyetlerin kayıt ve beyan altına alınarak vergi toplanması öne çıkıyor. Diğer bir ifadeyle "kayıt ve beyan altına alma" öncelikli ve ağırlıklı hedeflerden biri olarak tayin edilmiş durumda.

Konuya, "Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı", yıllık programlar ve başta "Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi" olmak üzere diğer belgeler çerçevesinde baktığımızda devletin ve hükümetlerin bugüne kadar olan söylem ve planlarında eksiklik olmadığını görüyoruz. Bugüne kadar, amaçlar, hedefler, tespitler büyük ölçüde aynı, iyi niyetli ve hatta zaman zaman hareket planları yapılmış ve özel komisyon, platform, kurultay, strateji vb. gibi somut birçok girişim oluşmuş durumda. Bu itibarla son birkaç yıldır, kayıtdışılıkla mücadele açısından ortaya konulan iki eylem planının önemli bir olgunluk düzeyini ortaya koyduğunu söylememiz mümkündür. Ayrıca, TÜİK verilerine göre kayıtdışı istihdamda son yıllarda önemli bir düzelme gözlenmektedir. 2005 yılında %50'ler civarında olan kayıtdışı istihdamın toplam içindeki payı, bugün %40 civarına gerilemiştir. Bu açıdan baktığımızda, kayıtdışı ekonomiyle mücadele açısından yapılanları önemli buluyoruz.

Ayrıca, biliyoruz ki, kayıtdışı ekonominin tanımı tam yapılamıyor, farklı türleri bulunuyor ve ne boyutta olduğu tam olarak ölçülemiyor. Bu nedenle, diğer yatırım ve iş ortamı problemleri gibi tanımlı mikro yapısal bir alan değil. Kayıtdışılık ile ekonomik gelişme arasında ise iki yönlü bir ilişki var: büyük ölçüde bir "gelişmemiş ekonomi" problemi olan kayıtdışılık azaldıkça ekonomik gelişme güçleniyor, buna karşılık kişi başına gelirden belli bir eşğin üzerine çıkıldığında kayıtdışılık oranının ihmal edilebilir düzeye düştüğü gözlemleniyor.

Bu açıdan baktığımızda, son yıllarda istihdam cephesindeki iyileşmeye karşılık kayıtdışılığın diğer boyutlarında ne tür gelişmeler olduğunu ölçümleyip, sayısallaştıramıyoruz. Doğal olarak mantıken, son yıllardaki ekonomik gelişmenin kayıtdışı ekonominin diğer boyutlarını da gerileyen bir etki ortaya koyması gerektiğini düşünüyoruz.

Ama, tüm bu çaba ve gelişmelere rağmen, kayıtdışılığın Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi, dışa açıklık oranı, büyüme dinamiği ve AB mevzuatının Türk mevzuatına aktarım düzeyiyle mütenasip bir orana gerilemediğinin bilinen bir göstergesi var: o da, dolaylı vergi gelirlerinin toplam gelirler içinde giderek daha da artan payı.

Dolaylı vergiler ağırlıklı bu yapı, kayıtdışıktan gerçek olarak muzdarip olan dört temel kesimi ortaya koymakta: Birincisi kayıtlı çalışan girişimciler, ikincisi artan dolaylı vergiler nedeniyle gelir ve vergi adaleti açısından durumları kötüleşen vergi ödeyen her türlü kişi ve kurumlar ve üçüncüsü kamu kesimi. Dördüncü ve en önemli kesim ise, kamu hizmeti alan tüm vatandaşlar, çünkü daralan vergi tabanı ve düşen vergi gelirleri hem sosyal devlet hem de kamu hizmetleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Özellikle bu son kesim anlamında, hepimizin malumudur: Hükümetler, 21. Yüzyılda kendisinden beklenen denetleme ve düzenleme sorumluluklarını harfiyen yerine getirecek; asayiş, güvenlik, bayındırlık, belediye hizmetleri, temel sağlık ve temel eğitim sorumluluklarını hakkıyla üstlenecek ve böylelikle seçmenden oy isteyecek ise gelişmiş ülke ortalamalarına yakın bir reel vergi veya kişi başına vergi düzeyini yakalamak ve korumak durumunda.

Nitekim, vergi gelirleri/milli gelir oranları incelendiğinde görülecektir ki, Türkiye, gelişmiş ülkelerin oranlarını genel olarak yakalamakta. Bu sene başında tamamladığımız ve 15 Ekim tarihinde tanıtımını yapmayı planladığımız bir çalışmanın verilerine göre, sosyal güvenlik yükümlülükleri dahil toplam vergi yükü son yıllarda ülkemizde %20'lere yaklaşmış durumda. Aynı tanım çerçevesinde, OECD ülkelerinde ortalama vergi yükü oranı ise %25'ler düzeyinde. Bu açıdan baktığımızda, son yıllardaki gelişme oldukça olumlu.

Ancak resmin detayında temel bir çarpıklık ortaya çıkıyor. Son alınan önlemlerle, OECD ülkelerinde ortalama %30 civarında olan dolaylı vergilerin payı, ülkemizde %70'lere yaklaşmış durumda. Böylelikle, ülkemizde dolaylı vergiler, dolaysız vergilerin neredeyse iki katı bir büyüklüğe ulaşma noktasına gelmiş oluyor. Bu basit hesaptan anlaşılıyor ki, kamu hizmetinin faturasını son derecede sınırlı-kayıtlı bir kesim ödüyor. Bu yapının vergi tabanını er veya geç bozması kaçınılmaz görünüyor.

Dünyada, dolaylı ve dolaysız vergi geliri kategorileri arasındaki oranın olabildiğince yakın olması yönünde uzun yıllardır kuram ve uygulama anlamında oluşmuş genel bir uzlaşma bulunmaktadır. Gerek teorik gerekse de uygulamalı olarak, dolaylı vergilerin toplam içinde daha büyük bir paya sahip olmasının, gelir dağılımı, vergi adaleti, ekonominin görece fiyat yapısı, kayıtdışı ekonomi ve vergi bilinci açısından önemli olumsuzluklar oluşturacağı tartışılmaktadır.

Ülkemizde de, giderek büyük ağırlığıyla dolaylı vergilere dayalı hale gelen bir vergi sisteminin, düşük gelir gruplarına zarar vereceği açık. Ayrıca, dolaylı vergi ve harç, ceza vb. kamu tahsilatları arttırılarak kamu geliri elde edilmesi, düşük gelir grupları açısından vergi adaletinin ve sosyal adaletin bozulmasına yol açıyor.

Türkiye ekonomisi açısından, dolaylı vergilerin payının artışı nedeniyle oluşan en önemli olumsuzlukların başında ise kayıtdışı ekonomi ile mücadelenin aksaması ve hatta kayıtdışı ekonominin özendirilmesi gelmekte. Özellikle kayıtlı kesimden toplanan dolaylı vergilerin payı arttıkça, serbest rekabet kavramı zarar görüyor. Ayrıca, kesimler arası rekabeti bozan etkilerinin ötesinde, dolaylı vergilerin payındaki artış görece fiyat yapısını bozarak, ekonomide kaynak dağılımı etkinliğini ve ekonomik refahı azaltıcı yönde etkiler yaratıyor..

Ölçek ekonomisi oluşumunun sektöre uğramasını ve küresel üretim zincirinde alt aşamalara gerilemeyi getirebilecek bu etkilerin yansımaları, orta ve uzun dönemde Türkiye ekonomisinin rekabet gücünü sınırlayabilir.

Bu yapısal tehlikelere, vergi bilincinin giderek ortadan kalkması gibi kritik ve uzun dönemde ekonomik, sosyal ve politik sonuçları olacak bir sorunu eklediğimizde ise, vergi sisteminde adil, rekabetçi ve sürdürülebilir bir yapının tesis edilmesinin gerekliliği daha da iyi anlaşılacaktır diye düşünüyoruz.

Değerli katılımcılar,

Hepimizin gayet farkında olduğu ve son küresel ekonomik krizin açıkça ortaya koyduğu üzere, sağlıklı ve krizlere dirençli bir kamu maliyesi yapısı, krizlerle mücadele, krizden çıkış ve özellikle de krizleri önleme açısından hayati önem taşımakta.

Bu çerçevede, kamu maliyesi alanında alınmaya çalışılan önlemlerin hedefi olan, kamu maliyesi dengelerini koruma çabası yerinde ve değerlidir. Ancak, TÜSİAD olarak, kayıt altında olmasının ve anında ulaşmanın verdiği kolaylıkla her gün daha da fazla yöneldiğimiz dolaylı vergi gelirlerinin sürdürülebilir olmadığı bir kez daha altını çizmek istiyorum. Yine aynı anlayış çerçevesinde, kamu harcamalarında krizlere karşı direnç ve esneklik getirecek bir reformla beraber, vergi ve gelir dağılımı adaleti, rekabet ortamı ve kaynak dağılımı etkinliği alanlarında katkıda bulunarak, kayıtdışı ile mücadeleyi güçlendirecek yeni ve kapsamlı bir vergi reformunun artık elzem hale geldiğini bir kez daha dikkatinize sunmakta fayda görüyorum.

Ancak, burada temel bir hususa özellikle vurguda bulunmak isterim: Şu anda ihtiyaç duyduğumuz, kayıtdışı bir yapıda sistem dışında kalan potansiyel mükellefleri kayıtiçine almak, bu kesime topluma sorumluluklarını yerine getirme olanağı sağlamak ve bunu yaparken de söz konusu bu kayıtdışı kesimde vergi ve mükelleflik bilincini canlandıracak bir reformu hayata geçirmektir.

İnanıyoruz ki, Türkiye'nin katılımcı demokrasisini güçlendirebilmesi için vatandaş-devlet ilişkisini düzenleyen yeni bir sosyal kontrata ihtiyacı var. Sermayenin tabana yayılabilmesi ve vergi tabanının genişlemesi bu yeni kontrat için en sağlıklı ve güçlü temeli oluşturacaktır. Türkiye ancak bu bilinçle AB sürecine başlarken kendisine hedef koyduğu standartlarda bir demokratik, sosyal hukuk devletine ulaşacaktır.

Bugünkü sempozyumun bu yönde bir çabaya olan ihtiyacı daha da açıkça ortaya koyacağı inancıyla, hepinizi TÜSİAD Yönetim Kurulu adına saygıyla selamlıyorum.